

СЛУЖБА СУДОВОЇ ОХОРОНИ ЯК СУБ'ЄКТ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**КОСИЦЯ Ольга - доктор юридичних наук, професор кафедри
правоохоронної та антикорупційної діяльності ПрАТ «ВНЗ
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»**

ORCID ID : 0000-0002-5781-780X

УДК 351.746 (477)

DOI 10.32782/LAW.UA.2022.3.30

Стаття присвячена обґрунтуванню Служби судової охорони як суб'єкта поліцейської діяльності. Проаналізовано правовий статус, а саме мету створення, завдання, повноваження, правові засади діяльності Служби судової охорони. Охарактеризовано сутність поліцейської діяльності держави та розкрито її зміст через суб'єктів поліцейської діяльності. Встановлено, що у широкому розумінні Служба судової охорони є поліцейським органом держави, співробітники зобов'язані підтримувати та реагувати на порушення громадського порядку, запобігати, не допускати чи припиняти протиправні дії, які посягають на цілісність та недоторканність приміщень судів, органів і установ системи правосуддя та майна, мають право застосовувати і використовувати зброю та заходи фізичного впливу під час забезпечення публічного порядку в судах, охорони суддів та їх сімей. Служба судової охорони як суб'єкт поліцейської діяльності в сфері правосуддя виконує функцію особистої охорони, зокрема здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду. Зроблено висновки, що на підставі аналізу ознак поліцейської діяльності та класифікацій суб'єктів поліцейської діяльності, Служба судової охорони уособлює в собі ознаки спеціалізованої охорони в сфері організації здійснення правосуддя та є суб'єктом поліцейської діяльності.

Ключові слова: поліцейська діяльність, Служба судової охорони, підтримання громадського порядку в суді, публічна безпека, незалежність судової гілки влади, охорона суду.

Постановка проблеми

В контексті розвитку науки поліцейстики важливо продовжити дослідження поліцейської діяльності окремих органів публічної влади, які виконують правоохоронні функції. Правоохоронна система держави наразі має ознаки безсистемності та розосередженості, характеризується відсутністю єдиних стандартів в застосуванні заходів державного примусу, протидії правопорушенням та забезпеченні публічного порядку.

Завданням публічної влади, зокрема правоохоронних органів є підтримання стану законності в суспільстві, запобігання та протидія порушенням законодавства. Окремою сферою, яка потребує охорони та захисту є сфера здійснення правосуддя. Розглянемо новостворений орган – Службу судової охорони, її правовий статус, місце в системі правоохоронних органів через призму поліцейської діяльності держави.

Метою статті є дослідження правового статусу Служби судової охорони та обґрунтування пропозиції виділення її як суб'єкта поліцейської діяльності.

Виклад основних положень

Створенню у 2019 році державного органу з правоохоронними функціями - Служби судової охорони, передувала тривала історія її становлення як самостійної державної інституції. Функції, притаманні цій службі в різні періоди незалежної України виконували окремі органи, підрозділи, спеціальні

підрозділи, які входили структурно до органів внутрішніх справ та підпорядковувались виконавчій гілці влади. До забезпечення правопорядку в органах та установах системи правосуддя залучали Національну гвардію (внутрішні війська) та Національну поліцію.

Мета утворення та діяльності Служби судової охорони визначена положеннями статті 160 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1]. На найвищому законодавчому рівні закріплено, що підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу здійснює Служба судової охорони. Крім того, законом визначено повноваження, статус органу та правовий статус його співробітників, проходження служби, спеціальні звання, відповідальність та ін.

Деталізація повноважень та інших елементів правового статусу органу здійснена в Положенні про Службу судової охорони [2], яке затверджено Вищою Радою Правосуддя у 2019 році.

Реалізуючи правоохоронну функцію, співробітники Служби судової охорони під час виконання своїх завдань керується базовими законами «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Враховуючи своє основне завдання – підтримання стану безпеки і порядку в сфері діяльності судової влади, вказаний орган є суб'єктом забезпечення національної безпеки. Відповідно до частини 2 статті 12 Закону України «Про національну безпеку» Служба судової охорони входить до складу сектору безпеки і оборони поряд з такими органами публічної влади як Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України,

Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Анти-терористичний центр при Службі безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [3].

Служба судової охорони згідно статті 21¹ [3] є державним органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, органах та установах системи правосуддя.

Однак, функціонування окремого державного органу, не підпорядкованого безпосередньо виконавчій гілці влади або президенту має і стратегічну мету – забезпечення незалежності судової гілки влади в Україні, що впливає на дотримання усіх принципів здійснення правосуддя.

Виконання повноважень судовою охороною спрямовано на упорядкування суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя в частині протидії правопорушенням, підтримання публічного порядку, забезпечення безпеки працівників судової сфери та осіб, які захищають свої права в публічно-правових та приватно-правових спорах в судах України. За своєю сутністю охорона суддів, установ та органів судової влади передбачає застосування державного примусу і є проявом поліцейської діяльності держави.

Призначенням поліцейської діяльності в широкому розумінні є забезпечення охорони та реалізації прав, свобод та гідності людини, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також підтримання в стабільності та стійкості стану безпеки та благополуччя. Дотримання основоположних цінностей, притаманних цивілізованому суспільству, веде до його процвітання. Поліцейська діяльність повною мірою розкривається через ознаки та суб'єктів, які її здійснюють.

Еволюційний розвиток держави обумовив виокремлення поліцейського аспекту її діяльності, що спричинено прагненням до упорядкування суспільних відносин з ме-

тою забезпечення правопорядку та безпеки громадян, створення належних умов для реалізації кожним суб'єктивних прав і свобод [4]. Я.М. Когут ототожнює поліцейську діяльність з адміністративною діяльністю поліції та поділяє її на загальну (адміністративну) та спеціальну (оперативно-розшукову та кримінальну процесуальну) [5, с. 325].

Аналіз підходів учених на поняття та зміст поняття поліцейської діяльності держави, свідчить що також і суб'єктний склад поліцейської діяльності визначається панівними уявленнями про соціальну функцію держави, про співвідношення інтересів особистості, суспільства і держави. Враховуючи багатогранність поліцейської діяльності як суспільно-політичного явища та адміністративно-правової категорії, варто наголосити на спільних рисах її суб'єктів.

Відсутність єдиної позиції науковців щодо суб'єктного складу поліцейської діяльності пояснюється тим, який зміст вкладається в означене поняття.

В ході визначення сутності поліцейської діяльності слід вирішити важливе питання на концептуальному рівні. Наукова та правова дилема полягає у сприйнятті поліцейської діяльності як функції публічного управління держави, чи розумінні її як здійснення повноважень суб'єктами сектору безпеки та оборони, або вважати поліцейською тільки діяльність поліцейських органів (Національною поліцією України).

Найповніше розкрити досліджувану категорію можна через виділення суб'єктів.

Так, В.М. Білик зазначає, що поліцейська діяльність здійснюється різними суб'єктами: органами поліцейської влади, громадськими організаціями, приватними підприємствами, окремими громадянами [6, с. 13]. Науковець пропонує здійснити розмежування суб'єктів поліцейської діяльності за видами: за юридичною природою можуть бути поділені на державні й недержавні; за характером компетенції поділяються на загальну поліцію і поліцію спеціалізовану (спеціалізовані органи поліції, у свою чергу, можуть бути класифіковані на загальнодержавні й відомчі); за обсягом державно-владних повноважень органи поліції можуть бути поділені на повновладні та обмежено-влад-

ні; за характером субординації і видами дисциплінарної відповідальності їх працівників поділяють на цивільні й воєнізовані. Керуючись класифікацією В.М. Білика Служба судової охорони є органом поліцейської влади, за юридичною природою – державним суб'єктом поліцейської діяльності, за характером компетенції – є спеціалізованою поліцією загальнодержавного рівня, в той же час є підвідомчою судовій адміністрації.

Своєю чергою Я.М. Когут пропонує виділяти такі види суб'єктів поліцейської діяльності:

1) загальний суб'єкт поліцейської діяльності (що здійснює поліцейську діяльність органів і служб з охорони та оборони важливих державних об'єктів, охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю, у сфері міграційної політики, діяльність, що забезпечує недоторканість державного кордону та охорону суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні);

2) спеціалізовані суб'єкти поліцейської діяльності (що здійснюють поліцейську діяльність у сфері національної безпеки та оборони України, реалізацію державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій та ліквідації надзвичайних ситуацій, управління економічною сферою держави);

3) цивільні суб'єкти поліцейської діяльності у сфері виконання рішень судів і забезпечення прав і свобод громадян тощо [5, с. 179]. Служба судової охорони відноситься до сил безпеки держави і є складовою сектору безпеки і оборони. Її, враховуючи наведену класифікацію, можна віднести до спеціалізованого суб'єкта поліцейської діяльності у зв'язку з окремою сферою підтримання порядку і спокою (здійснення правосуддя), захисту окремих категорій посадовців – суддів та їх сімей, а також всіх осіб, які працюють в органах та установах системи правосуддя, або у певний період часу перебувають у суді для захисту своїх прав та інтересів, або інтересів держави.

У монографічному дослідженні О.Ф. Кобзар вказує, що у відповідності до класифікаційного критерію – юридичної природи, суб'єкти поліцейської діяльності поділяються на державні і недержавні. Державні

поліцейські органи наділені широким спектром державно-владних повноважень, які вони здійснюють від імені держави. До них належать: Міністерство внутрішніх справ України, органи Державної служби з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Державна фіскальна служба України тощо. Також невід'ємною рисою державних поліцейських органів є професіоналізм, який проявляється у висококваліфікованих кадрах [4, с. 84].

Наступним кваліфікаційним критерієм є поділ суб'єктів поліцейської діяльності за характером компетенції – на загальну поліцію і поліцію спеціалізовану. При цьому до загальної поліції належать органи внутрішніх справ і їх служби. Структурні підрозділи органів внутрішніх справ у своїй діяльності є універсальними, їх діяльність охоплює різноманітні сфери, але в першу чергу направлена на охорону публічного порядку і забезпечення публічної безпеки. До спеціалізованих суб'єктів поліцейської діяльності належать органи, установи та заклади, діяльність яких має галузеву спрямованість. О.Ф. Кобзар робить висновок, що основна увага підрозділів, які відносять до загальної поліції, концентрується саме на охороні публічного порядку і забезпеченні публічної безпеки, що стосується спеціалізованої поліції, то їх діяльність зосереджується лише у відведеній законом сфері [4, с. 86].

Узагальнюючи наведене, зазначимо, що поліцейська діяльність здійснюється різними суб'єктами, як державними органами, так і недержавними організаціями та окремими громадянами, цивільними суб'єктами та мілітаризованими формуваннями.

У широкому розумінні Служба є поліцейським органом держави, співробітники зобов'язані підтримувати та реагувати на порушення громадського порядку, запобігати, не допускати чи припиняти протиправні дії, які посягають на цілісність та недоторканність приміщень судів, органів і установ системи правосуддя та майна, мають право застосовувати і використовувати зброю та заходи фізичного впливу під час забезпечення публічного порядку в судах, охорони суддів та їх сімей. Служба судової охорони як суб'єкт поліцейської діяльності

в сфері правосуддя виконує функцію особистої охорони, зокрема здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду. У випадку, коли окремих суддя потребує охорони та подає відповідну заяву, служба виділяє співробітників для забезпечення безпеки судді. Під час розгляду судових справ судові охоронці виявляють загрози, попереджують та нейтралізують їх, таким чином захищаючи усіх учасників судового процесу.

Висновки

Результати попередніх досліджень дозволили зробити висновок, що під поліцейською діяльністю з позиції адміністративного права прийнято розуміти особливий вид соціальної, державно-управлінської діяльності, що здійснюється на основі закону і в інтересах суспільства, спрямованої на охорону і підтримку публічного порядку та безпеки.

На підставі аналізу ознак поліцейської діяльності та класифікацій суб'єктів поліцейської діяльності, виділених фахівцями з означеного напрямку, вважаємо що Служба судової охорони уособлює в собі ознаки спеціалізованої охорони в окремій сфері суспільних відносин – сфері організації здійснення правосуддя та є суб'єктом поліцейської діяльності.

Влучною є думка з цього приводу М.М. Шпілевського, що прагнення розширити коло суб'єктів поліцейської діяльності може призвести до найкращих висновків, між іншим – до визнання поліцейської діяльності у широкому значенні слова соціальною діяльністю народу [7, с. 104].

Література

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
2. Положення про Службу судової охорони: Рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 р. № 1051/0/15-19. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19>
3. Про національну безпеку: Закон України від 21 червня 2018 року

№ 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n107>

4. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія / Харків ; Дніпропетровськ : Панов, 2015. 316 с.

5. Когут Я. М. Визначення кола суб'єктів поліцейської діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. с. 173-180.

6. Білик В. М. Організаційно-правові засади реалізації поліцейської функції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / К., 2008. 240 с.

7. Шпилевский М. М. Полицейское право, как самостоятельная отрасль право-ведения. Одесса : Тип. Ульриха и Шульце, 1875. 200 с.

Kosytsia Olha – Doctor of Legal Sciences, Professor of the Department of Law Enforcement and Anti-corruption Activities of Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, Ukraine, olga.kosytsia@gmail.com

JUDICIAL SECURITY SERVICE IN UKRAINE AS A SUBJECT OF POLICING

The article is devoted to the justification of the Judicial Security Service as a subject of police activity. The legal status, the purpose of creation, tasks, powers, legal basis of activity of

the Judicial Protection Service was analyzed. The essence of the police activity of the state is characterized and its content is revealed through subjects of policing. It is established that in the broadest sense the Judicial Security Service is a police body of the state, thus employees are obliged to support and respond to violations of public order, safeguard, prevent or stop illegal actions that encroach on the integrity and inviolability of the premises of courts, bodies and institutions of the justice system and property, have the right to use and use weapons and measures of physical influence during the maintenance of public order in courts, protection of judges and their families. The Judicial Security Service, as a subject of police activity in the sphere of justice, performs the function of personal protection, in particular, takes measures to prevent threats to the personal safety of judges, their family members, and court employees. It was concluded that based on the analysis of the features of police activity and the classifications of subjects of police activity, the Court Security Service embodies the features of specialized protection in the field of the organization of justice and is a subject of policing.

Keywords: policing, Judicial Protection Service, public safety and order in the court, public safety, independence of the judicial branch, court security.